

УДК 378.147

DOI: 10.15587/2519-4984.2018.153208

ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНІСНОГО КОМПОНЕНТУ У СТРУКТУРІ МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

© І. Г. Толмачова

У статті йдеться про діяльнiсну складову у структурi медiа-компетентностi майбутнiх учителiв початкової школи. Визначено, сучасний учитель має умiти мотивувати учнiв до навчання через комплекс медiа-засобiв, реалiзовувати їхнi освiтнi можливостi на уроцi. Саме тому, процес професiйної пiдготовки в закладах вищої освiти повинен сприяти оволодiнню комплексом теоретичних знань i практичних умiнь i навичок щодо застосування медiа-засобiв для задоволення освiтнiх потреб молодших школярiв.

У статтi розкрито структуру медiа-компетентностi майбутнiх вчителiв початкових класiв, акцентуючи увагу на діяльнiсному компонентi. Підкреслено, що створення відповідного медiа-середовища в закладах вищої освiти сприятиме формуванню медiа-компетентностi, удосконалим навички роботи з програмовим забезпеченням, що стане результатом створення авторських медiа-продуктiв.

У статтi йдеться про освiтнi можливостi медiа-засобiв: можливiсть якiсно презентувати iнформацiю, створювати медiа-продукти з метою удосконалення освiтнього процесу, урiзноманiтнення форм, методiв, прийомiв навчання, зацiкавлення молодших школярiв долучатись до проектної діяльностi, рiзносторонньо вивчати дисциплiни, що дозволить вийти за рамки освiтнього процесу. З огляду на це, майбутнiй фахiвець має на високому рiвнi реалiзовувати їх, створюючи власнi медiа-продукти.

Визначено, що процес створення медiа-продуктiв пiд час професiйної пiдготовки формує певнi професiйнi якостi у майбутнiх вчителiв початкової школи, зокрема: активнiсть, вiдповiдальнiсть, здатнiсть до рефлексiї тощо. Встановлено, що мультимедiа презентацiї є з одного боку медiа-продуктом, з iншого – унiверсальним пiдходом для репрезентацiї освiтньої iнформацiї: зручний iнтерфейс дозволить швидко ознайомитись з навчальною iнформацiєю. До медiа-продуктiв також вiдносяться: вiдео-матерiали, аудiо-матерiали, електроннi посiбники, каталоги, книги, що дозволяють урiзноманiтнити освiтнiй процес, ефективно реалiзовувати освiтню мету уроку.

Отже, діяльнiсний компонент у структурi медiа-компетентностi вiддзеркалює навички роботи з медiа-засобами, сприяє створенню медiа-продуктiв як ефективного засобу навчання i виховання сучасного поколiння, нацiлений на формування професiйної позицiї з точки зору iнновацiй у галузi медiа

Ключові слова: медiа-компетентнiсть, майбутнi вчителi початкової школи, медiа-середовище, медiа-засоби, медiа-продукт, молодшi школярi

1. Вступ

Сучасна молодь ХХІ столiття живе, навчається, виховується в новому тисячолiтті, яке характеризується бурхливим розвитком медiа-засобiв. Комп'ютери, планшети, телефони, нетбуки вiдiграють ключову роль у життi кожної сучасної людини. Молодь щодня використовує гаджети для розваг (перегляд вiдео контенту, слухання музики, iгри тощо), спілкування, нiвелюючи їхню освiтню функцiю.

Ураховуючи тенденцiю до медiатизацiї освiтнього процесу в закладах загальної середньої освiти, вчителi початкової школи мають бути обiзнаними щодо використання медiа-засобiв. Саме пiд час професiйної пiдготовки майбутнiм фахiвцям слiд оволодiти теоретичними знання, комплексом практичних умiнь i навичок, якi дозволять ефективно реалiзувати освiтню мету з урахуванням сьогоднiшнiх нововведень у галузi освiти. Лише через практичну діяльнiсть учитель у подальшiй професiйнiй діяльностi зможе навчити молодших школярiв грамотно та безпечно використовувати медiа-засоби, оволодiвати освiтнiм, науковим матерiалом через вiртуальнi подорожi, комп'ютернi розвиваючi програми, медiа-продукти тощо. Таким чином, учитель в умовах реформування освiти повинен володiти практичними навичками роботи з медiа для успiшного, ефективного навчання i виховання молодших школярiв.

2. Лiтературний огляд

Проблема медiа-компетентностi майбутнiх учителiв початкової школи стало предметом дослiдження багатьох науковцiв. Ученi в своїх працях звертають увагу на практичну значущiсть медiа-засобiв, завдяки яким можна створювати змiстовнi медiа-продукти; готовнiсть учителiв упроваджувати iнновацiйнi технологiї в освiтнiй процес початкової школи [1]. Саме професiйна пiдготовка в закладах вищої освiти має бути спрямована на практичне оволодiння медiа, знаходження пiдходiв, форм, методiв для навчання майбутнiх учителiв ефективно i результативно застосовувати медiа-засоби в професiйнiй діяльностi, створення вiдповiдного медiа-середовища для того, щоб майбутнi фахiвцiв були бiльш наближенi до реалiй професiйного фаху [2]. Тому, вiд ефективностi професiйної пiдготовки залежить умiння студентiв працювати з комп'ютерами, планшетами, Smart-дошками, практично застосовувати їх для реалiзацiї освiтнiх завдань (пiдготовка домашнього завдання, реалiзацiя проектної діяльностi, вивчення актуальних новин, якi стосуються вивченої теми), створення медiа-продуктiв як показника діяльнiсної складової медiа-компетентностi.

Як зазначають зарубiжнi дослiдники, медiа-компетентнiсть учителя – це, перш за все, наявний комплекс умiнь i навичок для умiлого i ефективного

використання медіа-засобів [3]. Як бачимо, акцент робиться саме на діяльній складовій у структурі медіа-компетентності. Педагог має долучатися до створення медіа-продуктів, лише тоді він зможе формувати аудіовізуальну грамотність, критичне мислення молодших школярів, розвивати кругозір учнів, навчити аналізувати медіа-тексти, читати та розуміти інформацію, отриману з медіа [4]. Отже, майбутні фахівці мають володіти практичними вміннями й навичками щодо роботи з медіа-засобами для того, щоб змістовно проводити уроки, мотивувати учнів до навчання.

У науково-педагогічній літературі дефініція «медіа-компетентність майбутніх учителів» трактується як вміння працювати з медіа-засобами (аналіз медіа-інформації, створення медіа-продуктів, організація професійної діяльності через сучасні технології). Також, йдеться про важливу складову діяльності майбутнього фахівця – уміле застосування медіа на практиці [5]. Тому, ми вважаємо, що саме у процесі професійної підготовки слід навчити майбутніх учителів практично підходити до реалізації медіа-засобів, адже заклади загальної середньої освіти передбачають систематичне використання сучасних інформаційних технологій.

Медіа-компетентність майбутніх фахівців формується крізь призму практичних дій, спрямованих на реалізацію фахових завдань засобами медіа й ґрунтується на дотриманні діяльнісного показника в процесі професійної підготовки (створення медіа-продуктів, систематичне застосування медіа, оволодіння комплексом програмового забезпечення, використання медіа з метою підготовки домашніх завдань) [6]. Систематичне застосування медіа майбутніми вчителями початкової школи сприятиме оволодінню практичними вміннями й навичками роботи з медіа, без яких сучасний фахівець не зможе на високому рівні продемонструвати професіоналізм та прагнення удосконалюватись у галузі медіа, що так необхідно для молодих фахівців у XXI столітті [7].

Як бачимо, науковці під час характеристики сутності медіа-компетентності майбутнього вчителя початкової школи акцентують увагу саме на діяльній складовій, виокремлюючи її поряд з мотиваційною та когнітивною. На нашу думку, це зумовлено тим, що: по-перше, під час використання медіа майбутні фахівці вчать аналізувати медіа-тексти, розуміти мову, символи медіа для подальшого використання здобутих навичок під час створення власного медіа-продукту; по-друге, систематична робота з медіа-засобами сприяє розвитку критичного мислення, залученню майбутніх учителів до кіберпростору з обов'язковим вивченням актуальних новин у галузі освіти, зіставлення інформації з різних інформаційних джерел; по-третє, діяльнісна складова в процесі професійної підготовки націлює майбутніх учителів на створення змістовних відео-сюжетів, творчих медійних проектів з фото й відеоматеріалами, які, в подальшому, стануть цікавою е-наочністю для учнів нового покоління [8, 9].

Отже, практичне оволодіння медіа-засобами підвищує рівень медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи, оскільки відбувається

процес аналізу інформації, формується творчий підхід щодо її репрезентації (використання безлічі медіа-програм, які розширюють рамки освітнього процесу). Тому, варто наголосити, що практичне використання медіа-засобів є однією з передумов ефективної реалізації професійної діяльності та формування медіа-компетентності майбутніх учителів [10, 11].

Ми вважаємо, що практична підготовка майбутніх вчителів початкової школи задля формування необхідних умінь та навичок роботи з медіа-засобами має будуватись на наступних принципах: партнерства, науковості, доступності, систематичності й послідовності навчання, зв'язку навчання з майбутньою професійною діяльністю.

3. Мета та задачі дослідження

Метою дослідження є характеристика діяльнісного компонента у структурі медіа-компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

1. Характеристика форм, методів роботи у структурі діяльнісного аспекта формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи;
2. Визначення ролі медіа-середовища в закладах вищої освіти;
3. Аналіз результатів діяльнісного компонента в межах професійної підготовки майбутніх учителів.

4. Упровадження форм та методів роботи з майбутніми фахівцями початкової школи для формування в них медіа-компетентності

Для підсилення діяльнісного компонента в структурі медіа-компетентності майбутнього вчителя початкових класів ми упровадили низку форм та методів роботи. Зупинимось на цьому більш детально. Наприклад, створення мультимедіа презентації є універсальним підходом для демонстрації та унаочнення інформації. Можливість гіперпосилань, представлення матеріалу у вигляді графіків, таблиць; перегляд відеоматеріалів, прослуховування аудіоматеріалів. Оскільки українські школи використовують стандартну операційну систему, то мультимедійні презентації вдало підходять для ознайомлення дітей з новим матеріалом, представлення додаткової інформації, що розширить кругозір молодших школярів. Тож, робота в програмі Microsoft PowerPoint дозволить створити банк е-презентацій з різних тем, що стане успішною сходинкою для формування медіа-компетентності майбутніх учителів. Крім того, легка навігація допоможе користувачу створювати цікаві, креативні, оснащені різноплановим матеріалом медіа-продукти. Створюючи мультимедіа презентації, майбутні фахівці удосконалюють візуальні навички роботи з текстовим матеріалом: аналіз значного обсягу інформації, його структурування й лаконічність викладу; рухові вміння – швидкий пошук матеріалу на різних веб-сайтах у мережі Інтернет; формуються технічні навички – робота з інтерфейсом програми, відбувається адаптація до дидактичних, освітніх, виховних особливостей програми.

Не менш цікавою є складання електронної методичної скарбнички з дисциплін початкової лан-

ки, матеріалами якої можуть слугувати фотоматеріали, створені або відредаговані в програмі Photoshop, Paint, Microsoft Office; добірка аудіоматеріалів, що передбачає роботу з Media програвачем; контролюючі програми; електронні журнали, реалізовані за допомогою програми FlippingBook; посібники, збірки цікавих фактів; електронні енциклопедії, добірки корисних і цікавих веб-сайтів, методичних рекомендацій тощо. Означені медіа-продукти сприяють удосконаленню умінь і навичок роботи з програмами різної складності, формують уміння виокремлювати інформацію й уміло представляти її через медіа-засоби. Робота з медіа-продуктами слугує формуванню умінь щодо пошуку різних Інтернет-сервісів у всесвітній мережі для роботи онлайн.

Орієнтуючись у різних комп'ютерних програмах майбутні вчителі зможуть цікаво та нестандартно підходити до реалізації освітнього процесу; на відповідному етапі уроку за допомогою, наприклад, контролюючих програм, перевірити якість знань з теми, надати можливість учням самостійно визначити рівень оволодіння відповідним розділом або підрозділом. Крім того, вдало підібраний шаблон медіа-продукту, креативне оформлення зацікавить учнів детально ознайомитись з явищами, предметами, процесами, які вивчаються, вийти за рамки навчальної дисципліни. Тому, творчість учителя, грамотне застосування медіа-продукту уможливить ефективність навчання й надасть освітньому процесу ще більшого колориту.

Ефективною й актуальною формою роботи є дистанційне навчання, яке передбачає використання офф-лайн матеріалів з різних дисциплін. Створюючи такі офф-лайн добірки (відеозаняття, відеодосліди, лабораторні роботи, контрольні роботи), у майбутніх учителів удосконалюються технічні вміння роботи з програмою ProShow Producer, Movie Maker; удосконалюються аудіальні вміння – передача інформації, розрахована на сприймання органами слуху. Створюючи офф-лайн заняття, майбутні фахівці вчаться компонувати інформацію, грамотно будувати послідовність ідей, тез, компетентно доносити її до аудиторії молодшого шкільного віку.

Цікавими є Інтернет-сервіси мультимедійних дидактичних вправ LearningApps, які надають можливість майбутнім фахівцям працювати онлайн, створювати інтерактивні вправи, розміщувати їх на сторінках сайтів або блогів. Означені сервіси є конструктором для розробки безлічі завдань з різних предметних галузей для вивчення, закріплення навчального матеріалу; урізноманітнення освітнього процесу. Працюючи з такими Інтернет-сервісами, у майбутніх учителів удосконалюються навички роботи з електронними освітніми платформи; формуються уміння застосовувати офф-лайн та онлайн сервіси на практиці.

5. Результати дослідження

Таким чином, діяльнісний компонент відіграє ключову роль у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Практичне використання медіа-засобів удосконалює навички роботи з медіа (робота з комп'ютерним забезпеченням, онлайн сервісами); розвиває критичне мислення, уміння працювати з текстами, інформаційними джерелами [12]. Під час практичного використання медіа майбутні вчителі по-новому мислять, нестандартно підходять до розв'язання завдань освіти, розуміючи, що медіа-засоби є джерелом інформації та виступають підґрунтям для створення медіа-продуктів, які є показником практичного оволодіння медіа. Завдяки систематичній роботі з медіа-засобами, майбутні вчителі аргументовано підходять до вибору комп'ютерного забезпечення, враховуючи переваги офф-лайн і онлайн сервісів.

6. Висновки

Організація роботи в закладах вищої освіти має спрямовуватись на:

1. Систематичному використанні медіа, що покликані удосконалювати аудіальні (створення відеозаняття, добірка комплексу аудіоматеріалів), візуальні (мультимедіа презентації, інфографіка), технічні навички (робота з інтерактивними вправами, Інтернет-сервісами);

2. Організації медіа-середовища в закладах вищої освіти, де б майбутні фахівці мали змогу практично використовувати весь потенціал сучасних технологій, дає змогу виокремлювати виховні й дидактичні цілі комп'ютерів, нетбуків, планшетів тощо. Крім того, медіа-середовище формує у майбутніх учителів практичні навички застосування медіа, здебільшого ведеться робота з комп'ютерним забезпеченням, ознайомлення з різноманітними освітніми й виховними медіа-продуктами та створення авторських напрацювань з різними дидактичними підцілями; реалізується міждисциплінарний підхід у контексті «медіа-фахові дисципліни»;

3. Розробки медіа-уроків, накопичення банку електронних матеріалів, які дозволять майбутнім учителям сформулювати власну професійну позицію; розкрити дидактичні можливості медіа-засобів; удосконалити практичні навички роботи під час створення медіа-продуктів.

Враховуючи медіатизацію освіти початкової школи, стандартний набір комп'ютерного забезпечення не зможе вплинути на якість освітнього процесу без коректного його використання. Слід казати про медіа-компетентного вчителя, який має професійно впроваджувати медіа-продукти в освітній процес й практично донести до свідомості молодших школярів, що медіа-засоби можуть кардинально змінити все, навіть перетворити освітній процес у цікаву й захоплюючу гру.

Література

1. Potter W. J. Media Literacy. Thousand Oaks. London: Sage Publication, 2001. 423 p.
2. Kubey R. Media Literacy in the Information Age. New Brunswick, London, 1997. 202 p.

3. Slastenin V. A., Podymova L. S. Readiness of teacher for innovations // *Sibirskii pedagogicheskii zhurnal*. 2007. Issue 1. P. 4–6.
4. A Study of Differences in the Degree to Which Instructors are Prepared to Manage the Development of the School They Teach at / Afanasyeva T. P. et. al. // *European Journal of Contemporary Education*. 2016. Vol. 17. P. 272–283. doi: <http://doi.org/10.13187/ejced.2016.17.272>
5. Анисимова Т. В., Кузнецова И. В., Самуйлова И. А. Психологическое моделирование репрезентации российской политической коммуникации в современных СМИ // *В мире научных открытий*. 2012. № 11. С. 48–60.
6. Доница И. А. Формирование готовности будущего педагога к развитию информационной культуры младших школьников: дис. ... канд. пед. наук. Великий Новгород, 1999. 225 с.
7. Федоров А. В. Медиаобразование: социологические опросы. Таганрог: Изд-во Кучма, 2007. 228 с.
8. Олефир С. В. Медийная и информационная грамотность пользователей библиотек и библиотечных пользователей // *Вестник культуры и искусств*. 2017. № 4 (52). С. 24–29.
9. Косолапова Е. В. Проблемы медиаграмотности школьников в контексте ИТ-образования // *Современные информационные технологии и ИТ-образование*. 2011. № 7. С. 866–872.
10. Князева М. А., Несмеянов В. Ф. О некоторых подходах к информационной подготовке и переподготовке (повышению квалификации) управленческих кадров // *Концепт*. 2013. № 1. С. 1–6.
11. Козлов О. А. Теоретико-методологические основы информационной подготовки курсантов военно-учебных заведений: монография. Москва: ИИО РАО, 2010. 322 с.
12. Шарипов Ф. Ф. Технологический аспект информационной подготовки студентов ВУЗов при изучении курса информатики // *Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики. Серия гуманитарных наук*. 2012. № 4 (52). С. 254–261.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Караман О. Л.
Дата надходження рукопису 16.10.2018*

Толмачова Ірина Георгіївна, аспірант, кафедра дошкільної та початкової освіти, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, Україна, 92703

УДК:316.613:378.091.313

DOI: 10.15587/2519-4984.2018.153377

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТВОРЧИХ АСПЕКТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ І ІННОВАЦІЙНОГО ФАХІВЦЯ

© **В. І. Меняйло**

У даній статті, на підставі проведеного теоретичного аналізу та інтеграції наукових підходів різних вітчизняних і зарубіжних авторів до визначення сутності творчої та інноваційної діяльності, а також творчості і креативності як особистісних якостей суб'єктів цих видів діяльності, розкрито особливості інноваційної професійної діяльності та особистісних властивостей інноваційного фахівця. У ході проведеного дослідження встановлено різницю між поняттями «творчість як діяльність» і «творчість як особистісна якість»; визначено співвідношення між категоріями «творчість» та «креативність», що характеризують особистісні якості суб'єктів діяльності, а також розроблено порівняльну характеристику творчої та інноваційної професійної діяльності, що дозволило побудувати логічний взаємозв'язок між поняттями «творча діяльність», «інноваційна професійна діяльність», «творчість» та «креативність». Показано, що творчість є особистісною якістю людини, що дозволяє їй в процесі теоретичної або практичної діяльності створювати оригінальні матеріальні чи духовні продукти, що містять ознаки новизни (об'єктивної чи суб'єктивної) і є цінними, принаймні, для суб'єкта цієї діяльності, яку, у свою чергу, визначено як творчу; інноваційна професійна діяльність належить до категорії творчої діяльності, що проявляється у творчому розв'язанні конкретних професійних задач, що мають на меті створення нового (удосконаленого) продукту та (або) досягнення певного ефекту у професійній діяльності. Суб'єктами інноваційної професійної діяльності є інноваційні фахівці, які володіють певними особистісними якостями, серед яких важливе місце займає креативність. Доведено, що креативність є різновидом творчості, яка носить цілеспрямований і планомірний характер, реалізується у професійній діяльності у вигляді нових ідей, нестандартних рішень, що дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в оригінальний спосіб, застосовуючи для цього інтелектуальні інструменти та механізми самореалізації, та отримати потрібний результат у визначений термін. Перспективою подальших досліджень є розкриття сутності особистісно-креативного компоненту у структурі готовності майбутнього фахівця до дослідницько-інноваційної діяльності

Ключові слова: інноваційна професійна діяльність, творча діяльність, креативність, творчість, інноваційний фахівець